

תורת אביגדור

משיעורי ליל שישי של הגה"צ רבי אביגדור מיללער זצ"ל

פ' כי תבא

שנה ג'

די העכסטע פאלק

חלק א. שטאנדהאפטגיט אמאל • חלק ב. שטאנדהאפטגיט היינט • חלק ג. זיך דערהייבן פון שטאנדהאפטגיט

חלק א. שטאנדהאפטגיט אמאל

ווער דען האט זיי געמאכט?!

אין די וואכעדיגע סדרה זאגט דער באשעפער איינע פון די געהויבנסטע אויסדרוקן וואס זענען אמאל געזאגט געווארן אויף דאס אידישע פאלק: **הַשֵּׁם הָאֱמִירָךְ הַיּוֹם** - דער באשעפער האט דיר דערהויבן היינט, **לִהְיוֹת לָךְ לְעַם סִגְלָה...** - צו זיין זיין טייערע פאלק. און איבער וועמען זענען מיר דערהויבן הויך? איבער יעדן! **וְלִתְתָּךְ עָלֶיךָ עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה** - דיר צו מאכן די העכסטע איבער אלע פעלקער וואס ער האט געמאכט (דברים כו:יח, יט).

מיר דארפן פארשטיין דעם סוף פונעם פסוק: 'דער באשעפער מאכט דיר די העכסטע איבער אלע פעלקער, **אֲשֶׁר עָשָׂה** - וואס ער האט געמאכט.' די לעצטע פאר ווערטער זענען אויס צו זיין איבריג. עס וואלט גענוג געווען עס זאל שטיין, 'ער מאכט דיר די העכסטע איבער אלע פעלקער' פארוואס האט די תורה צוגעלייגט, 'וואס ער האט געמאכט?' אודאי האט דער באשעפער געמאכט די פעלקער; ווער דען האט זיי געמאכט?

און דער ענטפער איז אזוי: **אֲשֶׁר עָשָׂה** מיינט נישט 'וואס ער האט געמאכט'; אין תנ"ך, איז געווענליך דער באדייט פון די ווערטער, 'וואס ער האט געמאכט פאר א צוועק'. די פעלקער זענען באשאפן געווארן מיט א ציל צו צושטעלן פאר דאס אידישע פאלק די געלעגנהייט זיך צו אויסצייכענען אין זייער גאנצער מהות.

אין דעם פסוק טוט נישט דער באשעפער בלויז אויסרעכענען די לויב פון דאס אויסדרוועלטע פאלק; ער זאגט אונז אויך ווי אזוי צו פארבלייבן דאס אויסדרוועלטע פאלק, ווי אזוי מיר זאלן צוקומען צו זיין **'די העכסטע'** פון אלע פעלקער אין די וועלט. און דער סוד צו די גרויסקייט איז 'די פעלקער וואס ער האט געמאכט פאר דעם צוועק'.

די אידישע אימפעריע

פון אלע ביליאנען מענטשן איבער די וועלט - די עסקימאסן און די איירישע און די שווארצע און די אמעריקאנער און יעדער אנדערש - זיי אלע האט דער באשעפער געמאכט דערפאר אז מיר זאלן האבן ענדלאזע מעגליכקייטן זיך צו דערהייבן. "דיר צו שטעלן די העכסטע איבער אלע פעלקער וואס ער האט געמאכט פאר דעם צוועק."

ווייל אייגנטליך איז דא א גרויסע קשיא: פארוואס זענען דא אזויפיל פעלקער אויף די וועלט? וואס איז דער צוועק פון ביליאנען גוים אויסגעשפרייט איבער די וועלט? נאך אלעם, זענען מיר דער עם ה'; מיר וואלטן געדארפט זיין די גרעסטע אימפעריע פון די וועלט! עס וואלטן געדארפט זיין ביליאנען און ביליאנען בני ישראל און די גוים זאלן כמעט נישט האבן קיין פלאץ אין די וועלט אויסער אויף אזויפיל צו זיין אונזערע שמשים, אונז צו באדינען. מיר דארפן האבן פייערלעשערס און פאליציי און מיסט זאמלער, און נאך וויכטיגע ארבעטער; אבער מיר דארפן נישט האבן אזויפיל פון זיי.

די עיקר פארדינסט פון די גוים

דער ענטפער איז, אז אזוי באדינען זיי אונז - נאר ווייל עס זענען דא אזויפיל פון זיי, פארדינען מיר דאס מערסטע פון זיי. מ'קען דאס ערקלערן ווי פאלגנד: אויב כלל ישראל וואלט געווען די מערהייט אין די וועלט דאן וואלט עס צעשטערט אונזער תפקיד אויף די וועלט. עס וואלט געווען אזוי גרינג צו זיין א איד און מיר זענען נישט דא אויף די וועלט עס זאל זיין גרינג. אונזער צוועק פון זיין דא איז צו עומד בנסיון זיין, צו ביישטיין נסיונות. דער באשעפער זאגט: **אָתָם הִמְעֵט מְכֹל הָעַמִּים** - איר זענט די ווייניגסטע פון אלע פעלקער; אזוי קענט איר זיך ראנגלען קעגן די מערהייט - דאס איז אייער הצלחה.

דערפאר זאגט די תורה, **לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לָרֶעֶת** - דו זאלסט נישט נאכגיין דעם רבים צו שלעכטס, **אַחֲרֵי רַבִּים לְהֵטֹת** - טו זיך נישט אנלאנגען אויף זיי בלויז דערפאר ווייל זיי זענען פיל (שמות כג:). מיר רעדן דא יעצט פשוטו של מקרא. דאס איז וואס דער פסוק זאגט; דאס איז דער גרויסער נסיון - נישט צו מיטגעשלעפט ווערן פון די ריזיגע מאסן פון די מענטשהייט; נאך זייערע השקפות און הנאות און מאדעס און שטראמונגען. ניין! מיר האבן נישט קיין שום געשעפטן מיט זיי. מיר האבן אונזערע אייגענע לעבנס! אונזער אייגענע גרויסקייט! אודאי, מיר פירן זיך אלעמאל פריינטליך צו די אומות העולם. מיר זענען איידל און גוט צו יעדן; אבער מיר רעדן דא פון האבן סיי וועלכער סארט מיטגעפיל, סיי וועלכער סארט פארבינדונג, סיי וועלכער סארט אנגעהערקייט צו די אידיאלן פון די אומות העולם.

דאס איז דער גרויסער נסיון אויף די וועלט. מיר לעבן אין א וועלט וואו עס זענען דא קירכעס איבעראל. עס זענען דא אוניווערזיטעטן אין יעדע קליינע שטעטל. אפיקורסות, מאטריאליזם און פאלשע אידיאלן רינגלען אונז ארום אויף אלע זייטן. מיר זענען א קליינער אינזל פון אמת אין אן אקעאן פון שקר. און די גאנצע צייט טוען גרויסע ים כוואליעס ארויפשטורעמען אויף דעם קליינעם אינזל. און די שאלה איז, ווען די וואלן שטורעמען צום בארטן, בשעת זיי טוען ברויזן און שפריצן, וועלן זיי אונז אויך באנעצן? וועלן מיר זיך אונטערגעבן? וועלן מיר ווערן באאיינפלוסט, אדער וועלן מיר קענען בלייבן מיט אונזער שטאלץ אינעם אמת פון די תורה'דיגע השקפות?

דאס איז דער נסיון וואס דאס אידישע פאלק דארף דורכמאכן דורכאויס זייער עקזיסטענץ. די פילצאליגקייט פון אונזערע קעגנער איז אונזער מעגליכקייט זיך צו דערהייבן.

י די יצר הרע פון עבודה זרה

אזוי איז עס געווען פון אנהייב אן. אין די אלטע צייטן, האבן די מערהייט פון די אומות העולם געדינט צו אפגעטער. איר מיינט אז ס'איז געווען גרינג פאר דאס אידישע פאלק זיך צו אפהאלטן דערפון? היינט צוטאגס זעט עס אויס לייכט, אבער אפילו היינט ווען עבודה זרה איז אין מערסטנסטייל אוועקגעווארפן געווארן דורך די גוי'ישע מאסן, אויב וואלט איר געלעבט אין געוויסע לענדער אין דרום מזרח פון אזיע וואלט אייך געווען שווער צו בלייבן שטארק אז געצנדינעריי האט נישט קיין ממשות. אפילו אין אמעריקע זעט מען היינט ליידער אזויפיל אידישע אינגלעך און מיידלעך וואס ווערן פארכאפט דורך די רעליגיעס פון די ווייטע מזרח לענדער - און ס'איז גארנישט מיט גארנישט, נאר פשוט'ע געצנדינעריי. און דאס איז דא אין אמעריקע וואו עס איז דאך דא אזויפיל קעגנערשאפט דערצו - וויפיל מער איז געווען דער דרוק אין די אמאליגע צייטן ווען יעדער האט געגלייבט אין די עבודה זרה'ס!

מיר דארפן זיך פארשטעלן וואס עס האט געמיינט צו זיין א איד אין יענע טעג; דו ביסט געווען אליין קעגן א זייער גרויסע וועלט. דער נסיון פון עבודה זרה איז געווען פון די שווערסטע נסיונות וואס אונזער פאלק איז אריבער! די פראפאגאנדע פון די פעלקער פון די וועלט איז געווען אויסטערליש ציענד!

שטעלט זיך פאר אזא זאך: איר לעבט אין א קולטור וואו די גאנצע וועלט דינט עבודה זרה. צפון, דרום, מזרח, מערב, עסקימאסן, האטענטאטס, ווייסע, שווארצע, ברוינע; וואו דו גייסט אין די וועלט, דינט יעדער עבודה זרה. און נישט נאר וואס זיי דינען עבודה זרה, נאר זיי טוען עס מיט א ברען און התלהבות.

י פארציטישע קולטורן און טאלעראנץ

כאטש די עבודה זרה'ס זענען פארשידן, דערנידערן זיי נישט איינער דעם צווייטן'ס עבודה זרה; מען נעמט אן אז יעדע עבודה זרה האט א כח אין עפעס אנדערש. צו איין עבודה זרה גייט מען פאר א רפואה, צו א צווייטע דינט מען פאר'ן ארויסגיין אויפ'ן שלאכט, עס איז דא אן עבודה זרה פאר שידוכים און אנדערע צו העלפן מיט פרנסה.

און יעדער האט מעשיות צו דערציילן; אויף אלע זייטן טוען גוים עדות זאגן איבער די אפגעטער וואס האבן זיי געהאלפן. "איך קען דיר עס אויפווייזן," זאגט דיר דער גלח, "איך האבן צענדליגער מעשיות פון מענטשן וועלכע זענען געקומען צו די עבודה זרה און געבעטן הילף און זענען געהאלפן געווארן." יעדער האט גערעדט פון די מענטשן וועלכע האבן נישט געהאט קיין קינדער און זענען געגאנגען צום געבעט הויז פונעם אפאט פון קינדערלאזיקייט, זיי האבן מקריב געווען קרבנות, און דערנאך האבן זיי געהאט קינדער. אן אנדער מענטש האט געהאט פראבלעמען מיט זיינע פעלדער, עס האט גארנישט ארויסגעגעבן. האט ער זיך געבוקט צו אן אנדערע געטשקע און צום סוף האט ער געהאט א פרוכטבארע גערעטעניש.

די גלויביגע קאטאליקן

צי ווייסן מיר דען נישט, אז אפילו היינט איז דא א געוויסער פלאץ אין פראנקרייך וואס ווערט גערופן 'לאורדעס', פון וואו די קאטאלישע קומען צוריק און דערציילן עדות'ן. אודאי הערט איר נישט צופיל דערפון ווייל היינט איז שוין דא אסאך קאנקורענץ - די אפיקורסים האבן נישט אזא אמונה, און עס זענען אויך דא די פראטעסטאנטן וועלכע גלייבן נישט אין דעם, אבער אין די קאטאלישע צייטונגען זענען דא אסאך מעשה'לעך אן קיין סוף פון מענטשן וועלכע זענען געהאלפן געווארן פון זייערע קרענק און צרות.

אט איז א מענטש וואס דאקטוירים האבן אויפגעגעבן אויף אים צו טרעפן א רפואה; זיינע פיס זענען געווארן אינפֿעקטירט און זיינע פיס דארפן ר"ל אראפגענומען ווערן אז די אינפֿעקציע זאל זיך נישט פארשפרייטן - דער מצב איז געווען הילפסלאז. איז ער געקומען צו גיין אויף שטעקענעס צו לאורדעס וואו ער האט זיך געבוקט צו די געטשקעס און תיכף אוועקגעווארפן די שטעקענעס און אוועקשפאצירט אן צו אונטערהינקען אפילו אביסל.

אן אנדער מענטש דערציילט אז ער האט געהאט די מחלה פון 'מאלטיפל סקלעראסיס' און די דאקטוירים האבן אים פאראויס געזאגט אז ער האט בלויז עטליכע יאר צו לעבן. איז ער געגאנגען צו א געוויסער גלח אין פילאדעלפיע וואס האט אים געגעבן א ברכה און וואונדער איבער וואונדער, ביז א קורצע צייט האט ער פארגעסן אז ער איז אמאל געווען קראנק.

אזוי זענען דא אומצאליגע מעשיות וואס ווערן באשריבן מיט נעמען און אדרעסן פון מענטשן וועלכע זאגן עדות אויף דעם. איבער די גאנצע וועלט זענען דא אזעלכע שקרנים וואס דערציילן אז די עבודה זרה האט זיי געהאלפן געזונט ווערן (עפ"ל). אזוי איז עס ווען א רעליגיע איז דאמינירנד; אלע סארט מעשיות פון הצלחה קומען אריין און ס'איז זייער שווער צו שטיין קעגן די פראפאגאנדע.

דאס קליינע פאלק לאנט

אין אזא וועלט האט דער עם ישראל געלעבט; א וועלט וואו יעדער האט מיט פעסטקייט געגלייבט אין עבודה זרה. ווען א ליגנט ווערט אנגענומען דורך זייער פיל מענטשן, ווערט עס אויסערגעווענליך שווער, כמעט אוממעגליך, צו שטיין קעגן דעם. ס'איז אפילו נישט געווען דער מינדעסטער ספק; נאר א מטורף וואלט געלייקנט דעם פאקט ווי אזוי די וועלט האט זיך דאן געפירט.

און דא קומט צו גיין א קליינע פאלק, דער מעט מכל העמים, און פון זיי ווערט ערווארטעט זיי זאלן דאס אלעס איגנארירן; נישט נאר איגנארירן, נאר לאכן פון די גאנצע וועלט.

און וואס מיר לערנען אצינד איז, אז ס'איז אזוי אויספלאנירט געווארן פון אנהייב. **יְהוָה יֵלֵךְ אֶלָּא לְקְבוּלֵי בֵּה אֲגָרָא** - עבודה זרה איז אריינגעשטעלט געווארן אין די וועלט פאר קיין שום אנדערער צוועק, נאר אז מיר זאלן באקומען שכל דורכדעם וואס מיר וועלן דאס ביישטיין (סנהדרין סד).

דאס איז וואס די חז"ל זאגן. מיר דארפן דורכלערנען די רייד! דאס זענען זייער באדייטנדע ווערטער. דער באשעפער האט אראפגעשיקט אויף די וועלט א צוציאונגס קראפט צו געצנדינעריי אלס א געלעגנהייט פאר דאס אידישע פאלק צו פארדינען שכל. די מעגליכקייט צו אפשלעסן

די מיינונגען פון די וועלט איז איינע פון די שטארקע כוחות פון אונזער פאלק. אויב וואלטן מיר נישט געהאט קיין שוועריקייט צו זיין א איד, וואלטן מיר נישט באקומען צופיל שכה. דאס איז דער ענין פון **לפום צערא אגרא** - ווי שווערער עס איז אלס מער שכה באקומט מען.

דער ווידערשטאנד!

אלזא, ס'איז וויכטיג צו פארשטיין אז דער נסיון פון עבודה זרה איז נאר דער אנהייב פון אונזער התחייבות צו שטיין קעגן די וועלט. בכל דור ודור, אין יעדן דור, עומדים עלינו, שטייען זיי אויף קעגן אונז צו אנפילן אונזער מח מיט נארישקייטן; און אונזער תפקיד איז צו אויסדרייען אונזער רוקן צו זיי און אפלאכן פון דעם גאנצן שקר פון די דרויסנדיגע וועלט. נישט קיין חילוק וויפיל מענטשן זאגן אונז אז מיר זענען נישט גערעכט, לאזן מיר נישט נאך. די אלע פאלשע רעליגיעס, די אלע געצנדיגערס, אלע פאלשע געדאנקען, אלע פאלשע פיליזאפיעס - מענטשליכקייט און סאציאליזם און די אלע סארט טעאריעס; אלע פאלשע וויסנשאפטן און די תואבות און מאטריאליזם; דאס איז אלעס א נסיון וואס די מערהייט וועלט פראבירט צו איבערוועלטלען דעם מעט מכל העמים.

אצינד ווייסט איר פארוואס עס איז דא געצנדיגעררי אין די וועלט, פארוואס עס זענען דא אנדערע רעליגיעס אין די וועלט, פארוואס עס איז דא א ווינט פון אנטוויקלונג אין די וועלט, פארוואס עס איז דא אזויפיל נארישקייט און זינד וואס פארשפרייט זיך אין די וועלט. **אָלאַ לַקְבוּלִי בֵּה אֲגָרָא** - דאס איז נאר מיט דעם ציל אלס א געלעגנהייט צו באקומען שכה, צו ווערן גרויס. מיר פארדינען שכה דורך זיך אפהאלטן דערפון, ווען א איד קען ווייזן זיין רוקן צו די אלע פאלשע אידיאלן, ווען ער קען זאגן אז די עבודה זרה'ס זענען גארנישט; ער רופט עס אלייל - "אל" מיינט "גארנישט". די אלע אפגעטער זענען גארנישט, די ספארטן זענען גארנישט, די אוניווערזיטעטן זענען גארנישט, אונטערהאלטונגען זענען גארנישט, די צייטונגען זענען גארנישט, סאציאליזם איז גארנישט.

דורך שטיין קעגן די גרויסע אימפעריעס וואס נעמען אונז ארום פון אלע זייטן, די פאלשע אידיאלן און קאלטורן וואס פראבירן אונז אנצורייצן, און טראץ אלעם שטייסט אויף און דו זאגסט, "איך בין נישט אינטערעסירט! נישט קיין חילוק וואס די וועלט זאגט, רופ איך אויס 'ה' אחד'; דאס איז די גרויסקייט פון דער עם ישראל.

די ערשטע אין די אנקעטע

דאס איז אונזער גרויסקייט; אונזער געטריישאפט! צו זיין די קלענסטע פון אלע פעלקער איז א געלעגנהייט צו ווייזן אונזער געטריישאפט צום באשעפער. אונזער כח פון אונזער כאראקטער ווערט פארשטארקט ווען מיר שטייען קעגן די מערהייט; דורך זאגן ניין, דאס ברענגט אונז צו אנטוויקלען אין זיך אן אייביגער ווידערשטאנד. ווען דו דארפסט זיך צוריקקריגן קעגן די מאסן, ביסטו קונה א געוויסע שטייפקייט; דו לערנסט זיך צו זיין א קריגער און דו ווערסט הארט. נישט דורך אויפשטעלן זעלבסט באשיצונג גרופעס אדער זיך לערנען באקסן, נאר דורך זיך אפשאלען פון די חנופה פון די גוים. דאס איז ווי אזוי אידן זענען געווארן הארטנעקיג! דאס איז ווי אזוי זיי זענען געווארן גרויס!

מ'האט אמאל געמאכט אן אנקעטע צווישן מענטשן פון פארשידענע רעליגיעזע גלויבנס און עס האט זיך ארויסגעשטעלט אז ארטאדאקסישע אידן זענען מער שטאנדאהאפטיג צו דרוק פון סיי וועלכע אנדערע מענטשן. און דער אמת איז אז דאס איז א לאגישע זאך - ארטאדאקסישע אידן זענען מער מסוגל צו שטיין קעגן דעם דרוק פון מענטש'ס מיינונגען ווייל זיי זענען טרענירט צו זאגן "ניין" צו די מאסן; אנדערש וואלטן זיי נישט געקענט זיין ארטאדאקסישע אידן. זיי וואלטן געווען רעפארם אדער קאנזערוועטיוו; זיי וואלטן גארנישט געווען - סיי וואס זיי זאלן זיין, וואלטן זיי נישט געווען קיין אויטענטישע אידן. ארטאדאקסישע אידן זענען די ערשטע אין די אנקעטע, ווייל דער ארעמער ארטאדאקסישער איד ווערט ארומגעשטויסן און דערנידערט. און אויב ער קען זיך האלטן צו זיינע פרינציפן, דאס מאכט אים הארט; דאס מאכט אים דערהויבן איבער אלעמען.

חלק ב. שטאנדאהאפטיגקייט היינט

י | די נסיון פון די שנעלע פארשפרייטונג

פאר פיל יארן איז א גרויסער טייל פון די אידישע וועלט געווען אונטער'ן שאטן פונעם צלם; וואו מען האט זיך געדרייט האט מען געזען קירכעס און גלחים און געהערט קירכע גלעקלעך פון אלע זייטן. אפילו אין אמעריקע, אמאליגע צייטן, וואו מען איז געגאנגען - קירכעס און קירכע גלעקלעך. און די קריסטן זענען געווען פעסט מיט זייערע איבערצייגונגען, א דאנק די שנעלע פארשפרייטונג פון קריסטנטום. דורכאויס א קורצע תקופה איז עס געווארן אנגענומען איבער גאנץ אייראפע. איך זאג אנגענומען - עס איז נישט געווען אנגענומען; ס'איז געווען ארויפגעצוואונגען אויף זיי. די קעניגן האבן אנגענומען דעם קריסטנטום און דאן ארויסגעגעבן א גזירה אז זייערע אונטערטאנען זענען פון היינט אן אונטער זייער נייער גלויבן. און אזוי האט זיך עס פארשפרייט.

אפגעזען פון ווי נאריש דאס איז באמת געווען, האבן זיי זיך געקלאמערט צו זייער גלויבן מיט עקשנות. איך האב אמאל געזען א מענטש פון א געוויסע סעקטע גייט צו צו א גוי אויף קינגס הייוועי גאס, ער האט אים געוואלט געבן זיינע גלויבנס ביכלעך. אבער דער גוי האט זיך אפגעשאקלט. "איך בין א קריסט! איך האב מיין אייגענע רעליגיע!" האט ער געזאגט מיט שטאלץ! און אזוי זענען זיי אלע געווען - און דער פאקט אז עס זענען געווען א גרויסע צאל מענטשן דערפאר האט עס אויסזען אזוי מעכטיג.

אלזא, לאמיר זיך פארשטעלן א איד אין די אמאליגע צייטן אין אייראפע. א איד אין איטאליע אדער שפאניע אדער סיי וואו, איז געווען אויסגעשטעלט צו די 'עמים אשר עשה', די מאסן מענטשן וועמען דער באשעפער האט געמאכט. און זיי האבן געצייגט מיט זעלבסטזיכערקייט אויף זייער גלויבן: "זעט ווי אזוי מיר פארשפרייטן עס אזוי שנעל; מיר פילן אן די גאנצע וועלט מיט אונזערע נאכפאלגער. צי זעט איר נישט אז דאס איז א צייכן אז דער באשעפער איז אויך אונזער זייט און אז מיר האבן דעם אמת'ן גלויבן?"

י | שטיין קעגן דעם זשיהאד

און דאס זעלבע איז מיט איסלאם. די אידן אין די איסלאמישע לענדער זענען אויך געשטאנען

קעגן א מערהייט פון שקר. ווען מוחמד דער משוגע'נער - אזוי רופט אים דער רמב"ם; 'המשוגע' וואס איז ארויסגעקומען פון מדבר - ווען ער האט זיך באוויזן אויף די ארענע פאר די מאסן, איז ער געווען אזוי משוגע אז ער האט זיך אפילו נישט געקענט פארשטעלן אז איינער זאל נישט זיין איינשטימיג מיט אים. ער האט געוויגט זיין שווערד אהין און צוריק און געזאגט, "אויב איר זענט אזוי זינדיג צו נישט מיטשטימען מיט מיר, דאן מוזט איר ווערן פארניכטעט." און ער האט זיך דאס טאקע גענומען אויספירן אליין - ער האט נישט געווארט דער באשעפער זאל דאס טון. ער האט פארשפראכן אז זיי וועלן ווערן פארניכטעט דורך פייער און דורכ'ן שווערד, און ער האט צוגעשטעלט ביידע מיטלען. און ווי נאריש ער איז געווען, האט אים דער באשעפער געגעבן אסאך הצלחה. ער האט געהאט אן אויסערגעווענליכע הצלחה!

מיטאמאל האט ארויסגעשפראצט אן איסלאם - מיליאנען און מיליאנען מענטשן וועלכע האבן דערקלערט אז דער אמת איז מיט זיי. און עס האט זיך פארשפרייט ווי א וואלד פייער; אין א זייער קורצע צייט האט זיין גלויבן איינגענומען גאנץ צפון אפריקע. די מוחמד'ן האבן איבערגענומען שפאניע און די מזרח רימענישע אימפעריע. זיי האבן זיך פארשפרייט איבער טערקיי און די גאנצע מיטל מזרח. גרויסע טיילן פון אייראפע זענען אויך געווארן איסלאמיש. עס זענען נאך אלץ דא מעטשעטן אין סאפיע, בולגאריע. זיי האבן איינגענומען גריכלאנד און אפילו טיילן פון וואס איז היינט אונגארן, וואס האט געהערט צו די טערקן. אויך האט זיך עס פארשפרייט צו די ווייטע מזרח. די פאקיסטאנען זענען נאכפאלגערס פון מוחמד; און נאך פיל אנדערע ערטער.

ווי אזוי קען זיין אז איין מענטש, זאל דערגרייכן צו אזויפיל? ווי אזוי קען א שקר פון צוויי פאלשע רעליגיעס זיך פארשפרייטן איבער די וועלט אין אזא וועג? דער ענטפער איז אז עס געטון געווארן פאר אונז. 'אשר עשה' מיינט אז דער באשעפער האט דאס אלעס געמאכט פאר אונז. דער באשעפער האט זיי געשיקט אונז צו אויספראבירן, ווייל ווען די מענטשן האבן א מאכט און א צאל, טוט דאס באאיינדריקן די מינדערהייט. איר קענט אנהייבן טראכטן, "זע; אויב דער באשעפער געבט זיי דעם נצחון און זיי פארשפרייטן זיך, אפשר איז דא עפעס דארט?" עס איז זייער שווער פאר א קליינער מינאריטעט צו שטיין שטענדיג אין אפאזיציע קעגן די ריזיגע מערהייט.

היינטיגע נאראנים

אויך היינט שטייען מיר אויס די זעלבע פארמעסטונגען, די זעלבע סארט פאפעררייען. עס זענען דא אנדערע יצר הרע'ס אבער ס'איז דער זעלבער נסיון פון דעם גרויסן צאל. היינט איז די לופט איבער די גאנצע וועלט: עוואלוציע, אנטוויקלונג, עוואלוציע, וואו נאר מ'דרייט זיך. דער אמת איז אז עוואלוציע איז דער נארישסטער באגריף. ס'איז אזא אומזין, פשוט לעכערליך.

איך האב געהאט א רבי אמאל וואס האט געזאגט אז ווייל אין די אמאליגע צייטן זענען זיי געווען קליינער ווי היינט, האבן זיי נישט געקענט דרש'נען פון עוואלוציע אין יענע טעג. אבער היינט איז די וועלט געווארן נאריש און דערפאר דרש'נט א נארישער יצר הרע צו א נארישע וועלט. דאס איז אלעס מיסט; יעדע טעאריע איז נארישער ווי די פריערדיגע. אבער די מאסן, די 'עמים אשר עשה' צעמישט די שוואכערע.

דער בחור האלט אין איין חלש'ן

איינמאל האט דער משגיח פון מירער ישיבה געברענגט צו מיר א בחור און געזאגט אז ער האט גע'חלש'ט. האב איך געפרעגט, "פארוואס חלש'סטו?" האט ער געענטפערט אז ווען ער גייט פארביי א קירכע טראכט ער אז אפשר איז עס אמת: "עס זענען דא אזויפיל קירכעס! אפשר וואס זיי דרש'נען דארט איז אמת." אודאי איז עס נישט אבער דאך חלש'ט ער. עס איז אים שווער צו שטיין פעסט.

האב איך געפרעגט, "ווען דו גייסט פארביי אן אוניווערזיטעט, א קאלעזש וואו זיי דרש'נען עוואלוציע, וואס איז דא?"

"חלש איך אויך," האט ער געזאגט, "אפשר איז עס אמת."

"אבער יעדער פון זיי איז זיך סותר איינער מיט'ן אנדערן! ווי אזוי קענסטו חלש'ן פון ביידע?" דער ענטפער איז, דער יצר הרע זאגט "חלש סיינו; חלש פאר סיי וועלכע סיבה". דו דארפסט נישט ניצן קיין שכל צו חלש'ן פון דעם יצר הרע - דארפסט בלויז חלש'ן. דערפאר ווערט דער יצר הרע אנגערופן הפכפך. ער איז אן איבערגעדרייטער מיט'ן קאפ אראפ. היינט רעדט ער אזוי, מארגן רעדט ער אנדערש; עס דארף זיך נישט לייגן אויפ'ן שכל - דאס גאנצע וואס ער דארף איז, די 'עמים אשר עשה', אסאך מענטשן וואס זאגן אזוי, און ער גייט ארויס א זיגער אויף ביידע וועגן.

נאר צוליב איין סיבה האט ער עפעס א כח. דאס איז דערפאר ווייל עס איז דא א גרויסער צאל פון אזעלכע וואס שטיצן אים; די נומערן פון די קעגנער און דער איינפלוס פון די נומערן, מאכט עס אויסטערליש שווער זיך קעגנצושטעלן זייערע מיינונגען. אויף אלע זייטן, עס איז דא א הויכער קול ווי גלייך עס וואלט געווען א דבר פשוט, אן אויסגערופענער פאקט! עוואלוציע ווערט באטראכט אלס די אנגענומענע לערע פון וויסנשאפט היינט, איבעראל! עס מאכט נישט אויס אויב ס'איז אמת אדער נישט - ס'איז די נייע עבודה זרה פון די וועלט.

פאנטאזירטע מאלעקיוול ביאלאגיע

איינער האט מיר אמאל געוויזן א בוך פון מאלעקיוול ביאלאגיע; עס זענען דארט געווען באשריבן זעקס טויזנט פונקטן פון פארשונגען אבער נאר צוויי האבן דערמאנט דאס ווארט 'עוואלוציע'. און דאך האט דער שרייבער געשריבן אין די הקדמה, "איינע פון די צילן פון מאלעקיוול ביאלאגיע איז צו לערנען מענטשן דער יסוד פון עוואלוציע."

אלזא, אין דאס גאנצע בוך ווערט גארנישט דערמאנט - נאר צוויי פון זעקס טויזנט פונקטן. און אפילו אין די צוויי ערטער ברענגט ער נישט קיין שום באווייז אויף עוואלוציע. עס שטייט בלויז, "עס האט זיך אנטוויקלט." ווי אזוי קען זיך עס אנטוויקלען? עס מאכט נישט אויס אז ס'איז שקר. דאס איז די תורה פון די 'אומות העולם' - תורת שקר על לשונה.

דאס זענען אלעס פאנטאזיעס. דאס אז א באציל קען מיט די צייט אנטוויקלט ווערן אין א מענטש איז אזא אומזין, עס איז ממש לעכערליך. זיי האבן גארנישט מיט וואס עס צו אונטערשטיצן! ווי אזוי האט עס פאסירט? "זייער צוביסליך." א מיקראב איז צוביסליך פארמירט געווארן צו א מענטש.

מיר קומען ארויס פון זופ?!

בלויז דער געדאנק אז א מיקראב איז אנטוויקלט געווארן פון א נישט לעבעדיגע זאך, איז די לעכערליכסטע באגריף וואס קען זיין! ווי אזוי קען א נישט לעבעדיגע זאך ווערן לעבעדיג? ביז צום היינטיגן טאג איז נישטא קיין ענטפער. זיי וועלן דיר זאגן אזעלכע טעאריעס ווי, 'פריביאטיק זופ' - א געמיש פון נאטור קעמיקאלן וואס האט ערציגט א לעבנסקראפט, און אויך אנדערע זאכן, אבער ס'איז א באבע-מעשה. דער פשוט'סטער פארעם פון לעבן מוז האבן כאטש איין טריליאן קליינטשיגע פרטים רעקארדירט דערויף. נאכאמאל: דער פשוט'סטער צעל דארף האבן כאטש איין טריליאן קליינטשיגע פרטים כדי עס זאל האבן א לעבנסקראפט! איר ווייסט וואס איז א טריליאן? מער פון אלע אלפעבעטן אין דעם גרעסטן ביבליאטעק אין די וועלט. נישט ביכער; אלפאבעטן. און יעדע איינציגע פון די פרטים איז וויכטיג. א טריליאן וויכטיגע פרטים פון אינפארמאציע אין דער פשוט'סטער פארעם פון לעבן. איז ווי אזוי קען א שטיקל אייזן אדער א שטיקל קופער אדער אן אטאם פון זויערשטאף ווערן לעבעדיג?

זיי פראבירן נישט צו ענטפערן די שאלה ווייל עס איז נישטא קיין ענטפער. די עוואלוציאנערן פארהוילן זיך פון די קשיא. זיי זאגן, "אויף עפעס א וועג, מיר ווייסן נישט ווי אזוי, האט פון אנהייב זיך באוויזן א לעבנסקראפט." כאטש וואס אין אלע לאבעריטאריעס פראבירן זיי דאס בעסטע; זיי פארדרייען זייערע קעפ צו פראבירן אויפקומען מיט וועגן און אופנים צו ווייזן אז דאס פאסירט און דאך האבן זיי נישט קיין באווייז. וואס פראבירן זיי יעצט צו טון? זיי געבן אויס מיליאנען פון דאלארן אויף די ראקעטן צו ארויפפליען ווייט אויף די פלאנעטן. נאסא (NASA) איז זייער פארנומען צו פארפאשטשקען זייער שווער פארדינטע געלט. אפשר איז דא עפעס לעבנסקראפט דארט; זיי זוכן אנדערע ערטער וואו לעבן האט זיך אליין אנטוויקלט. זיי פארשווענדן אונזער געלט צו אויפווייזן עוואלוציע; זיי וועלן קיינמאל גארנישט געפינען.

נארישע פארשערס

אודאי טוען זיי נאכאנאנד אויסטרעפן באווייזן און שרייען עס אויס מיט גרויסע אותיות אויפ'ן שער בלאט פון די צייטונגען. די קומענדיגע וואך ווערט עס מער נישט דערמאנט. עס איז פארגעסן געווארן. וואס האט פאסירט? איינער איז אפירגעקומען און זיי אויפגעוויזן אז ס'איז געווען א טעות. די גאנצע זאך איז ווי נאריש עס קען נאר זיין, אבער ווייל עס זענען דא אזויפיל וואס שטיצן די טעאריעס, שטעלט זיך יעדער צו דערצו - ס'איז די נייע עבודה זרה.

יעדער קען דאס נאכפארשן און זען אז די גאנצע וועלט איז משוגע. די וועלט איז פשוט משוגע. אודאי האבן מיר נישט קיין צייט צו דורכשטודירן זייערע ביכער און טרעפן די ענטפערס צו זייערע טענות. אפשר קענען געוויסע ספעציאליסטן דאס טון - איך האב דאס געטון אין א גרויסן מאס. אבער דאס לעבן איז צו קורץ און ס'נעמט צו לאנג צו ערקלערן אלע זייערע ליגנס, אבער אייגנטליך דארף מען דאס נישט טון. מ'דארף נאר עפענען די אויגן. סיי ווער עס האט א קאפ זעט אז דער אמת איז אז 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ'!

די וועלט איז פול מיט חכמה! מורא'דיג אויסגעפלאגט! דאס אלעס קען נישט זיין קיין צופאל! יעדער קליינער טייל פון די וועלט ווייזט חכמה, מלאה הארץ קניין - די וועלט איז פול מיט קנינים! 'קנין' מיינט, א באווייז אז דער באשעפער איז דער וואס האט עס געמאכט! אלעס

באווייזט אז עס איז געמאכט געווארן מיט חכמה.

איבערקייען עוואלוציע

אויב דו גייסט פארביי א פרוכט מארק און דו שטעלסט זיך אפ און דו קוקסט - פארוואס איז דאס אז טאמאטעס זענען רויט ווען זיי זענען רייף און ווען זיי זענען נישט רייף זענען די טאמאטעס גרין? איר האט קיינמאל נישט געטראכט פון דעם? דאס אליין איז די גרעסטע סתירה צו די נארישע עוואלוציאנערן. ווי אזוי האט דאס פאסירט אז ווען ס'איז נישט רייף, איז עס גרין און ס'באהאלט זיך צווישן די גרינע בלעטלעך? ווי צו זאגן, "קוק נישט אויף אונז - מיר זענען נאכנישט גרייט צום עסן." און דאן, ווען ס'איז רייף און ס'איז גוט צום עסן, ווערט עס אן אנזעבארער רויט; "יעצט רייס מיר אפ!"

אויך עפלעך! זיי ווערן רויט נאר ווען זיי ווערן רייף. און נישט נאר וואס זיי ווערן רויט און זיס, נאר זיי פאלן אויך אליין אראפ. פארוואס פאלן זיי אראפ פון בוים? זאלן זיי בלייבן באהאפטן אויף אייביג! ווער האט זיי געזאגט צו אראפפאלן פונקט יעצט ווען עס האט א גוטער טעם? נעם איין שטיקל פון א רויטע זאפטיגע עפל און דו וועסט גלייך וויסן אז ס'איז נישטא קיין עוואלוציע. ווי מער דו קייסט, ווערסטו א גרעסערער מאמין.

און פארוואס זענען דא קערעלעך אינעווייניג? ווער לייגט דארט אריין קערעלעך? יעדע קערל ענטהאלט מיליאנען פארשידנארטיגע פונקטן פון אינפארמאציע ווי אזוי צו ערצייגן א בוים פון דעם קערל! א מיליאן פונקטן פון אינפארמאציע אויף יעדן קערל! און יעדע פרוכט, יעדע גרינצייג, האט קערעלעך אינעווייניג! אזוי טוט א פרוכט מארק אפן אפפרעגן אלע ליגנס פון די אומות העולם.

פארקויף זיך נישט!

אבער ווייל איבער די וועלט טוען די אפיקורסים נאכטאנצן איינער דעם צווייטנס ווערטער - זיי זאגן אלע עוואלוציע, עוואלוציע, עוואלוציע, און די אלע אומוויסנדע אויף די גאס, וואס ווייסן זיי, זאגן זיי אויך "עוואלוציע". און די ארטאדאקסישע אידן, די שוואכלינגס, זיי זאגן אויך "עוואלוציע".

איך האב אמאל גערעדט קעגן עוואלוציע אין א געוויסע ישיבה, איז איין בחור צוריקגעקומען דעם קומענדיגן טאג און מיר געזאגט אז זיין טאטע - ער איז געווען אן אלטער ישיבה מאן - האט געזאגט, "וואס מאכט דען א חילוק אויב דו שטאמסט פון א פיש אדער דו שטאמסט נישט פון א פיש? מיר גלייבן נאך אלץ אז דער באשעפער מאכט אלעס."

איז דאס דען נישט די לעכערליכסטע זאך?! דא קומט א איד, א בן תורה, וואס האט זיך פארקויפט פאר די וועלט; ער איז אזוי פארקויפט, אז דער געדאנק פון עוואלוציע זעט אים שוין נישט אויס צו זיין א סתירה צו די תורה. ווייל איינמאל עס זענען שוין דא אזויפיל מענטשן וואס גלייבן אין א פאלשע אידיאלאגיע, איז אויב ביסטו א שוואכלינג ווערט עס אויך דיין אידיאלאגיע. ווי אזוי פאסירט אזא זאך? ווייל ער האט קיינמאל נישט פארשטאנען דעם פסוק אין די היינטיגע פרשה. ער האט קיינמאל נישט איינגעזען אז דער באשעפער האט זיי אלע געמאכט אים אויסצופראבירן.

עס גייט אונז נישט אן!

היינט, ווען עס זענען דא אזויפיל עוואלוציאנערן, אויב זענט איר פעאג צו אויסקלארן אייערע אייגענע מחשבות און בלייבן א מאמין; דאס איז א גרויסע הצלחה. דו זאגסט, "עס גייט מיר נישט אן וואס זיי אלע זאגן! עס גייט מיר נישט אן ווי פיל זיי זענען! עס גייט מיר נישט אן ווי גרויס עס זענען זייערע אוניווערזיטעטן! איך זאג נאך אלץ, "בראשית ברא אלקים - דער באשעפער האט געמאכט די גאנצע וועלט פון גארנישט!"

דערפאר איז דא אזא זאך ווי עוואלוציע. דערפאר האט דער באשעפער אריינגעלייגט אין קאפ פון דעם פארשער דארווין זיין נארישער אויסטרעף, כדי מיר זאלן אים אויסלאכן! דאס איז אונז אויסצופראבירן. כדי מיר זאלן זיך לערנען צו לאכן אנשטאט צו חלש'ן. ווען א איד איז פעאג צו קעמפן קעגן די פאראייניגונג פון די גאנצע וועלט און זאגן, "ניין!" דאס איז א גרויסקייט פון א כאראקטער. און ווי שווערער עס איז צו צוריקשלאגן די פאלשקייטן פון עוואלוציע, אלע פאלשקייטן פון קאלעזשעס און ביבליאטעקן און לאבעראטאריעס, אלס גרעסער וועט ער ווערן.

חלק ג. זיך דערהייבן פון שטאנדהאפט־גקייט

איך וועל אייך דערהייבן

מיר דארפן עס אינגאנצן אויסלאכן; עס איז אלעס הבל הבלים. יעדער ווייסט פון מגילת קהלת, וואס דער ציל פון די ווערק שטייט ארויסגעשריבן גלייך ביים אנהייב: **הַבֵּל הַבָּלִים אֲמַר קֹהֶלֶת.** דער ציל פון קהלת איז איין זאך - צו אפשלאגן די פירונגען און אידיאלן פון די דרויסנדיגע וועלט וואס מאכט וויכטיג די אומוויכטיגע זאכן.

די אלע זאכן, די אלע אידיאלן פון די גוי'ישע וועלט - אונטערהאלטונגען, פארוויילונגען, ספארטן, געלט, אוממאראלישקייט - דער גאנצער קולטור, אדורך און אדורך, איז הבל הבלים. און דערפאר אפילו אויב די גאנצע וועלט איז פארנומען אונז צו דערנידערן - מיר זענען צו אלטמאדיש פאר זיי - טוען מיר אבער מיט גארנישט אוועקנייגן פונעם אמת. די גאנצע וועלט, די מיליאנען און ביליאנען מענטשן, וועלן אונז נישט אוועקריין פון די תורה'דיגע השקפות. מיר האבן נישט קיין קלער פון אפשוואכונג! חס ושלום!

אלזא, וואס איז דער רעזולטאט פון דעם וואס דאס אידישע פאלק שטייט שטארק קעגן די וועלט? דער באשעפער זאגט, "אלס שכר אויף דעם וועל איך אייך מאכן **עָלֶיִךְ עֲלִינוּ עַל כָּל גּוֹי הָאָרֶץ** - איר וועט זיין דערהויבן איבער אלע פעלקער פון די וועלט. אויב איר וועט מיר דערהייבן איבער אלעם, דאן וועל איך אייך דערהייבן."

און דאס איז דער גרויסער יסוד וואס די גמרא (תגי'א ג.) זאגט אונז. עס רעדט זיך דארט איבער די פסוקים אין די היינטיגע פרשה: **אֶת ה' הָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לְהָיִית לְךָ לְאֱלֹקִים** - איר האט געזאגט, דער באשעפער זאל זיין צו אייך א גאט... **וְה' הָאֱמַרְךָ הַיּוֹם לְהָיִית לּוֹ לְעַם סִגְלָה** - און דערפאר האט דער באשעפער דיר געזאגט, דו זאלסט זיין צו אים אן אויסדערוועלט פאלק. ערקלערט די גמרא: אמר להם הקדוש ברוך היא לישראל; דער באשעפער זאגט צו די אידן: **אַתֶּם עַשִׂיתֶנִּי**

חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם - "איר האט מיר געמאכט אלס די וויכטיגסטע זאך אין די וועלט דורך זאגן שטענדיג, 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', דערפאר, **אֲנִי אֶעֱשֶׂה אִתְּכֶם חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם** - וועל איך דיר מאכן אלס די וויכטיגסטע זאך אין די וועלט, ווי עס שטייט, 'ווער איז ווי דיין פאלק, דאס איינציגסטע פאלק אין די וועלט'."

י | די תפילין פון הקב"ה

דאס איז וואס דער באשעפער זאגט וועגן אונז. "איר זענט מיין איינציגסטע פאלק אין די וועלט". און נישט נאר וואס דער באשעפער זאגט עס, נאר עס איז אזא יסוד ביים באשעפער, אז כביכול, ער טראגט אויף זיך תפילין וואס האט דערין דעם פסוק! די גמרא (ברכות 1) זאגט: **הקדוש ברוך הוא מניח תפילין** - דער באשעפער האט אן תפילין. אודאי, מיר וועלן נישט זאגן אז דער באשעפער גייט צו א סופר און באשטעלט תפילין מיט פארמעט דערין, מיט לעדערנע בענדלעך; פארשטייט זיך אז ס'איז אן אויסדרוק בדרך משל. אבער ס'איז זיכער דא א וויכטיגע לערע דערין - אפילו נאר דער אויסדרוק איז א געוואלדיגער ענין!

פרעגט די גמרא ווייטער, **הֲנִי תְּפִלִּין דְּמָרִי עֲלֵמָא מְהֵרָה בְּהוּ** - וואס שטייט געשריבן אין די תפילין פון דער באשעפער פון די וועלט?

אין אונזערע תפילין ווייסן מיר וואס עס שטייט דארט: **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד**, ס'איז נאר דא איין באשעפער! יעדער איד זאגט דעם פסוק פון ווען ער קען רעדן. ווען א קליין קינד הייבט אן רעדן, גלייך לערנט אים זיין טאטע אויס שמע ישראל. און פון דאן, דורכאויס זיין גאנץ לעבן, יעדן טאג אינדערפרי און ביינאכט, זאגט ער שמע ישראל. אויך ביים סוף פון זיין לעבן, ווען ער ליגט אויפ'ן טויט בעט זענען זיינע לעצטע ווערטער " **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד**."

י | די לעצטע ווערטער פון א איד

יעדער איד דארף געדענקען, דו וועסט נישט לעבן אויף אייביג. עס וועט זיין א לעצטע מינוט אין דיין לעבן און ווילאנג א איד איז נאך ביים זינען, פראבירט ער זיך צו אנהאלטן מיט זיין לעצטן אטעם אין די ווערטער **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד**. די אידן וועלכע זענען געשטארבן אין די הענט פון זייערע פיינט האבן דאס געזאגט בשעת זיי זענען אריינגעפירט געווארן צו די גאז קאמערן, זיי האבן דאס געזאגט פאר זיי זענען פארברענט געווארן ביים שייטערהויפן דורך די אינקוויזיציע, פאר זייער קאפ איז אפגעהאקט געווארן דורך די רוימער. צדיקים אויף זייער קראנקען בעט און דער ארעמסטער בעל מלאכה אויף זיין קראנקען בעט; אלע אידן, מענער און פרויען, ווען זיי האלטן ביים שטארבן, פראבירן מיט אלע מעגליכקייטן צו זאגן צו זיך אליין און אויב עס זענען דא דערביי אנדערע מענטשן, רופן זיי דאס אויס צו די אנוועזנדע, אז דאס גאנצע וואס אינטערעסירט אונז איז 'ה' אחד'. דער לעצטער אטעם פון א איד דארף אויסדריקן די ווערטער ווייל דאס איז דער פאנדומענטאלער יסוד פון זיין לעבן.

דערפאר, אויב מען זעט אפילו א פרעמדער איד האלט ביים שטארבן חלילה אינמיטן גאס, איז אויב מעגליך דארף מען צוגיין צו אים, אנכאפן זיין האנט און זאגן, "ר' איד, זאג מיט מיר די ווערטער, 'שמע ישראל'." עס זענען דא אסאך מענטשן וואס שטייען ווי קלעצער ווען זייערע קרובים שטארבן און זיי זאגן גארנישט. זיי זאלן אנעמען די האנט און זאגן, "זאג עפעס, זאג

מיט מיר שמע." דאס הייסט געשטארבן על קידוש ה'. מען שטארבט נישט אומזיסט. א הונט שטארבט אויך. א קאץ גייט אויס אינמיטן גאס. איז דאס ווי אזוי א איד גייט פון די וועלט? א איד פארלאזט די וועלט מיט א פלאם פון כבוד, דורך אויסרופן אז ה' אחד - אונזערע אינטערעסן זענען נאר אין באשעפער; מיר זענען שיכור מיט דעם באשעפער און אלע אונזערע מחשבות זענען פארנומען בלויז מיט אים. דערפאר האבן מיר דעם פסוק אין אונזערע תפילין.

ישראל אחד' מיטן גאנצן באדייט

אלאז, דאס איז אונזער תפילין; אבער וואס שטייט געשריבן אין די תפילין פון הקדוש ברוך הוא? די גמרא זאגט אז אויב מיר זאלן קענען עפענען דעם באשעפער'ס תפילין וואלטן מיר געזען די פאלגנדע ווערטער דארט געשריבן: **מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ** - ווער איז אזוי ווי דיין פאלק, די אידן, אן איינציג פאלק אין די וועלט. פונקט ווי מיר דערקלערן אז "ה' אחד", אזוי דערקלערט דער באשעפער, "ישראל אחד"! און ווען דער באשעפער דערקלערט אז מיר זענען דאס איינציגסטע פאלק אין די וועלט, מיינט ער דאס מיט דעם גאנצן באדייט וואס דער באשעפער קען אינזין האבן. ס'איז א נצחיות'דיגער באגריף; דאס מיינט אז עס איז דא בלויז איין פאלק בעולם הזה און בעולם הבא! דאס מיינט אז מיר זענען די העכסטע פאלק אויף אייביג און אייביג.

דער פסוק איז דאס הארץ פון די יסודות פון די תורה. און דערפאר פארלאנגט עס פון אונז, זיך אנצושטרענגען מיט אלע מעגליכקייטן זיך צו קלאמערן דערין. **וְלִתְתָּךְ עָלֶינוּ עַל כָּל הַגּוֹיִם אֶשֶׁר עִשָּׂה** - ער האט געמאכט די פעלקער מיט'ן צוועק אז דו זאלסט זיך שטענדיג דערהייבן איבער זיי און קיינמאל נישט אראפנידערן צו זייער שטאפל!

חכמה ושטות בגוים

איך זאג נישט אז מ'קען זיך נישט לערנען טעכנישע פעאיקייטן פון די גוים אדער אז מיר מעגן נישט ניצן זייערע אויסטרעפונגען אדער לערנען געוויסע פאקטן פון נאטור פון זיי. חכמה, נישט קיין חילוק פון וואו עס קומט איז נאך אלץ חכמה. יעדע נוצבארע זאך - זיכער זאלסטו מאכן נוצן דערפון. אנשטאט צו גיין צופיס צום שול אינדערוואכן, האבן מיר א רעכט צו ניצן א קאר. און ווען משיח וועט קומען, וועלן מיר ווארשיינליך פליען קיין ירושלים אויף די פליגלען פון א זייער הערליכער און ריזיגער ערעפלאן, כאטש וואס געוויסע גוים האבן גענומען אנטייל עס צו אויפבויען, בין איך זיכער אז מיר וועלן עס סייזוי ניצן. פארוואס נישט? דא, דארט קען מען טרעפן עפעס חכמה צווישן די גוים. אבער כ'האב אמאל געהערט א גרויסער מענטש זאגן א פאסיגע ווארט, "מיר דארפן אויך וויסן - עס איז אויך דא אסאך שטות צווישן די גוים." זייערע קעפ זענען פול מיט שטות! זייערע ביכער זענען פול מיט שטות! עס איז מערסטנס שקה.

און דערפאר, וועלן מיר קיינמאל זיך נישט אונטערווארפן צו זייערע געדאנקען און זייערע אידיאלן, צו זייערע פארוויילונגען און זייערע צייט פארברענגונגען. ס'איז נישט גענוג צו זיין פרום פון אינדרויסן און מקיים זיין אלע דקדוקי המצוות אבער גלייכצייטיג זיך פילן מינדערוויכטיג אין געוויסע אופנים. אה ניין! מיר פארבלייבן שטענדיג עליון, העכער פון די גוים אשר עשה; ווייל דער באשעפער האט זיי געמאכט פאר דעם צוועק - אז מיר זאלן זיי אפשלאגן פון זיך און זיך קעגנשטעלן פון זיך אונטערגעבן צו זייער השפעה.

דאס איז די אויפגאבע פון אונזערע גוי'שע שכנים; זיי מאכן אונז גרויס, זיי דערהייבן אונז אויף אייביג דורך אונז מאכן באוואוסטזיניג צו אונזער אויפגאבע זיך צו אפשאלען פון אונזער סביבה, צו ביישטיין דעם נסיון, צו מלחמה האלטן קעגן דעם יצר הרע אויף אייביג און אייביג. זיי גייען דיר מאכן גרויס!

לפום צערא אגרא

דאס אידישע פאלק בליט היינט ווייל מיר ניצן דעם עמים אשר עשה, די פעלקער ארום אונז, וועלכע מאכן אונז גרויס. טראכט נישט אז ס'איז אזוי גרינג; זיי פראבירן מיט אלע מעגליכקייטן אונז צו אונטערברענגען, מיר זאלן אריינגעשלעפט ווערן אין דעם גוי'שן קאלטור. זיי פראבירן און פראבירן, נאכאמאל און נאכאמאל און פונדעסטוועגן זענען מיר דא. מיר זענען נאך אלץ דא! זעקס הונדערט אידישע שולעס זענען דא אין אמעריקע! און ישיבות איבעראלי אין געוויסע געגנטער, וואו מען גייט זעט מען פרומע אידן, כן ירבו! גרויסע פאמיליעס וואקסן און פארמערן זיך! ארץ ישראל איז פול! די אומרעליגיעזע גייען ארויס פון די גלייזן פון קנאה ווען זיי זעען אז דער עם ישראל טוט זיך פארמערן. אזוי פארשפרייטן זיך די ערליכע אידן אויך אין בארא פארק,

וויליאמסבורג, פלעטבוש און אנדערע געגנטער. זיי פארמערן זיך איבעראל. אויך מאנסי און לעיקוואוד. ברוך ה'!

לפום צערא אגרא! די אלע שוועריקייטן זענען געמאכט געווארן פאר דעם צוועק אונז אויסצופראבירן און פארבעסערן, געבנדיג פאר אונז א זכ' וואס מאכט אונז אזויפיל גרעסער, בלויז צוליב די קעגנערשאפט. ברוך ה'! איר ווייסט, איין טאג וועלן מיר זיין די מערהייט; מיר וועלן זיין די וואס וועלן שטיין ביים שפיץ אפילו אין די אויגן פון די גוים. און דאן וועלן מיר באדויערן; עס וועט אונז זיין א שאד די פארלוירענע געלעגנהייט פון לפום צערא אגרא. דאן וועט יעדער איינשטימען מיט אונז; עס וועט זיך מער נישט רעכענען קיין שך דערפאר.

די אלטע גוטע צייטן...

דאס איז וואס די גמרא זאגט. ווען משיח וועט קומען, וועלן מיר זאגן, "אוי אוי אוי! מיר זענען יעצט די מערהייט -

ישמח לב מבקשי ה'

הזפיע!

מיט לויב און דאנק צו הש"ת זענען מיר זוכים ארויסצוגעבן דער לאנג ערווארטעטער אויפגעכאפטער ספר

תורת אביגדור

שם פרשן מאל קענט איר לערנען די באשפיערע שיעורים פון **הגה"צ רבי אביגדור מיללער זצ"ל**

על חמשה חומשי תורה
הערליך שוין געדיקט און אין סבד
זאגט מיט
"פראגעס און ענטפערס"

ליינט וויאזוי רבי אביגדור ז"ל במתק לשונו, גיבט אריין א געשטאק און די פרשה, עס וועט בלייבען אינעם שטח, און דעווארשטן דאס הארץ בעפני מוסר השקפה, מיט די יסודות פון אידישקייט און שמחת הדינים.

צו זוכן און טרעפן דעם אייבערשטען און אלעם אויף דער העלע.

עס וועט מוסיף איינער לעבן!

איר קענט באקומען דעם ספר ביי אלע גרעסערע ספרים געשעפטן פאר האלסעל און צו באשטעלן א גרעסערע קוואנטום וויסן: 615.680.9029

יעדער אנערקענט דעם אמת. אה, די גוטע אלטע צייטן! ס'איז געווען אזא גוטע זאך צו זיין א איד אין די גוטע אלטע צייטן, און זיך צוריקשלאגן קעגן די מאסן און באקומען אזויפיל שכל. אבער יעצט איז יעדער איינשטימיג מיט אונז! מען קען מער נישט פארדינען שכל! עס וועט זיין שכל אבער נישט אזויפיל.

דאס איז וואס שטייט אין קהלת (יב:א): **וְזָכַר אֶת בּוֹרְאָיו...** - געדענק דיין באשעפער, **עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה** - פאר די שלעכטע טעג קומען. וועלכע שלעכטע טעג? זאגט די גמרא (שבת קנא:), **אֲלוּ יְמֵי הַמָּשִׁית** - דאס גייט ארויף אויף די טעג פון משיח; דאס זענען די שלעכטע טעג, **שׂאִין בָּהֶם לֹא זָכוֹת וְלֹא חֻבָּה** - וואס מען וועט מער נישט קענען איינהאנדלען זכותים אזוי ווי אמאל.

ס'איז אזא גוטע זאך צו זיין א איד, זיך צוריקצושלאגן קעגן די מענטשהייט און באקומען אזויפיל שכל. אין די גוטע אלטע צייטן ווען מיר האבן געשפאנט אויפ'ן גאס און איינער האט אונז נאכגעשריגן, "שמוציגער זשיד!" אאזא! וואספארא הצלחה איז דאס געווען! ברוך ה'! מ'קען דיר געבן מיליאן דאלער, וועט עס נישט זיין בעסער ווי דאס! ממש, א מיליאן דאלער! איך בין אמאל געשטאנען ביים ווינקל פון גאס, יארן צוריק. עס איז נאך דאן נישט געווען דער סדר צו האבן בערד. היינט האבן מערסטנס מענטשן בערד, אבער אין יענע טעג זענען נאכנישט געווען קיין בערד. איך בין געשטאנען און געווארט אויף א באס, זייענדיג פארנומען מיט זיך אליין און א מאן אויף די גאס אנטקעגן איבער האט געשריגן, "משוגע'נער! משוגע'נער!" דאס איז א געלעגנהייט - אינעווייניג אין זיך לאכן מיר זיך אויס! עס מאכט דיר שטארקער ווען דו לאכסט זיך אויס.

דער נצחיות'דיגער אוצר

אויף אלע זייטן שרייען די מאסן אויף אונז. די צייטונגען, די אוניווערזיטעטן, זיי דערנידערן די פרומע אידן. היינט האבן זיי גענומען צו זיך אויך די אומרעליגיעזע אידן זאלן זיי ארויסהעלפן צו דערנידערן די פרומע אידן. און מיר זאגן "ברוך ה'!" מיר זענען א מינדערהייט אין א מינדערהייט! דאס איז א שכל איבער שכל! דאס איז די געוואלדיגע געלעגנהייט פון שטיין פעסט; דאס איז די גרויסקייט פון דאס אידישע פאלק.

און אט די גרויסקייט וואס מיר זענען קונה אויף די וועלט איז אויף אייביג און אייביג; בעולם הבא אויך. נישט נאר וואס מיר זענען עליון אויף די וועלט, נאר מיר נעמען מיט די שלימות וואס מיר האבן קונה געווען צו די קומענדיגע וועלט. ווי מער מיר אנערקענען דעם צוועק פון די 'עמים אשר עשה' אויף די וועלט, אלץ מער וועלן מיר לאכן, אלץ מער וועלן מיר קענען געניסן פון די שכל אין עולם הבא. ווייל דורך לעבן אויף די וועלט ווי ס'דארף צו זיין, זענען מיר קונה געוויסע שלימות'דיגע באגריפן אין אונזער מח וואס גרייט אונז אן זיך צו קענען פרייען אין עולם הבא. און דאס איז אודאי דער ענדגילטיגער און וויכטיגסטער ציל פון אלעם. **לְהֵיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה** - "איר זענט מיין אוצר", זאגט דער באשעפער. פונקט ווי א מענטש האלט טייער די גאלד און דיאמאנטן וואס ער פארמאגט, האלט אונז דער באשעפער טייער און ער וועט אונז האלטן טייער אויף אייביג און אייביג בזה ובבא.

שאלה:

**איז דא א פראבלעם צו רייכערן איין
ציגערעטל א טאג?**

שאלות ותשובות

**מיט ר' אביגדור
מיללער זצ"ל**

תשובה:

אויב איר וועט מיר אונטערשרייבן א קאנטראקט אז עס וועט בלייבן בלויז ביי איין ציגערעטל, וועל איך מסכים זיין. אבער אזוי ווי איר קענט נישט געבן אזא קאנטראקט, ווייל איר דארפט וויסן אז מיט איין ציגערעטל לאזט מען זיך אריין אין א געוואוינהייט פון א רויכערן קייט. דאס איז וואס פאסירט מיט די צייט.

ס'איז א יסוד וואס מ'דארף וויסן אין אלעם: דער ערשטער טריט איז דער וויכטיגסטער. איך וועל נאך אמאל רעדן דערפון בלי נדר. דער ערשטער טריט! געב אכטונג מיט דעם ערשטן טריט!

לאמיר זאגן איר גייט ערגעץ אויפ'ן גאס און איינער הייבט אן שפאנען מיט אייך און ער זאגט, "קום אריין מיט מיר אין דעם פלאץ", און אזוי גייט איר מיט אים. דארפט איר וויסן אז דער ערשטער טריט וואס איר האט יעצט געמאכט איז דער אנהייב פון א גאנג, אדער ארויף צום באשעפער אדער אראפ צום גיהנום. עס ווענדט זיך צו וואו ער נעמט אייך. נאר איין טריט!

בעת שמחה ווען איר ווילט ארויסווייזן אייער הכרת הטוב פאר הש"י,
אדער ווען איר נוטיגט זיך אין א ישועה,

ניצט אויס די כח פון מזכה זיין און טוהן חסד מיט הונדערטער
אידן אריינצוברענגען אין זיי חיות און דעת

צו מנדב זיין "תורת אביגדור" רופט:

347-755-8860

yiddish@torasavigdor.org

לויט וויפיל געלט אזויפיל קאפיס קענען מיר מאכן